

***Koncepcja „pełnego wychowania katolickiego” prezentowana
na łamach wileńskiego czasopisma „Ku Szczytom”
The Concept of „Comprehensive Catholic Upbringing”
as Presented in the Vilnius Journal “Ku Szczytom”***

Wychowanie ma zmierzać nie tyle ku temu,
by dziecko nie czyniło złych rzeczy,
ile raczej ku temu, by czyniło dobrze.
Michał Sopoćko

Chcąc sobie dobrze radzić z dziećmi,
trzeba je znać i rozumieć.
Izabela Moszczeńska

ABSTRACT

RESEARCH OBJECTIVE: The aim of this article is to present the concept of education promoted in the Vilnius-based journal *Ku Szczytom*.

THE RESEARCH PROBLEM AND METHODS: The main research problem addressed in this text is the search for an answer to the question of what concept of education was presented in the journal *Ku Szczytom*. To this end, the program and structure of the journal, its academic profile, as well as its authors and collaborators were identified. The article employs the method of historical-pedagogical analysis of texts published in the journal.

THE PROCESS OF ARGUMENTATION: The article begins with introductory remarks concerning the journal in question. It then presents its authors and collaborators, followed by a discussion of the educational ideas proposed by them, which together formed the project of “integral education.” In the conclusion, the value of the pedagogical ideas advanced by the contributors to *Ku Szczytom* is highlighted, and the essence of the concept of “integral education” is summarized.

RESEARCH RESULTS: The considerations presented indicate that the educational postulates and recommendations formulated by the authors suggest that the concept of integral education must be based on an understanding of the child, and that its foundation should be religious education along with an appreciation of the role of the Church and other institutions and organizations cooperating with it.

CONCLUSIONS, RECOMMENDATIONS, AND APPLICABLE VALUE OF RESEARCH: The conclusions drawn from the analysis of the articles show that the postulates concerning

Sugerowane cytowanie: Szulakiewicz, W. (2026). Koncepcja „pełnego wychowania katolickiego” prezentowana na łamach wileńskiego czasopisma „Ku Szczytom”. *Horyzonty Wychowania*, 25(74), 11–20. <https://doi.org/10.35765/hw.2026.2574.03>

the concept of integral education presented by the authors have a timeless character. The educational principles and recommendations related to religious, moral, and social education that form this project possess practical value for parents, teachers, and educators alike.

→ **KEYWORDS:** RELIGIOUS JOURNAL, KU SZCZYTOM, CONCEPT OF EDUCATION, JÓZEF WOJTUKIEWICZ, ADELA STEFANOWICZ

STRESZCZENIE

CEL NAUKOWY: Celem niniejszego artykułu jest ukazanie koncepcji wychowania prezentowanej na łamach wileńskiego czasopisma „Ku Szczytom”.

PROBLEM I METODY BADAWCZE: Głównym problemem badawczym w niniejszym tekście jest poszukiwanie odpowiedzi na pytanie, jaka była koncepcja wychowania prezentowana w czasopiśmie „Ku Szczytom”. W tym celu określono program i strukturę czasopisma, jego profil naukowy, twórców i współpracowników. W artykule zastosowano metodę analizy historyczno-pedagogicznej tekstów zamieszczonych na łamach czasopisma.

PROCES WYWODU: Na wstępie przedstawiono uwagi dotyczące omawianego czasopisma, kolejno zaprezentowano twórców i współpracowników czasopisma, następnie omówiono postulowane przez autorów idee wychowania, które składały się na projekt pełnego wychowania. W zakończeniu wskazano na wartość idei pedagogicznych proponowanych przez autorów artykułów zamieszczanych w czasopiśmie „Ku Szczytom” i skrótkowo ujęto istotę koncepcji „pełnego wychowania”.

WYNIKI ANALIZY NAUKOWEJ: Z przedstawionych rozważań wynika, że postulaty i zalecenia wychowawcze sformułowane przez autorów tekstów wskazują, że koncepcja „pełnego wychowania” musi być oparta na poznaniu dziecka, a jej postawą powinno być wychowanie religijne i docenienie roli Kościoła oraz innych instytucji i organizacji współpracujących z Kościołem.

WNIOSKI, REKOMENDACJE I APLIKACYJNE ZNACZENIE WPŁYWU BADAŃ: Wnioski wynikające z analizy artykułów wskazują, że przedstawiane przez autorów tekstów zamieszczanych w czasopiśmie postulaty dotyczące koncepcji „pełnego wychowania” mają charakter ponadczasowy. Ustalenia i zalecenia wychowawcze dotyczące wychowania religijnego, moralnego i społecznego składające się na projekt wychowania mają wartość praktyczną zarówno dla rodziców, jak i nauczycieli oraz wychowawców.

→ **SŁOWA KLUCZOWE:** CZASOPISMO RELIGIJNE, „KU SZCZYTOM”, KONCEPCJA „PEŁNEGO WYCHOWANIA”, JÓZEF WOJTUKIEWICZ, ADELA STEFANOWICZ

Uwagi wstępne

W okresie międzywojennym funkcjonowało wiele czasopism, które popularyzowały różnorodne koncepcje wychowania. Jednym z nich był periodyk „Ku Szczytom”, dwumiesięcznik wychodzący w Wilnie. Czasopismo to było powiązane z działalnością Katolickiego Związku Wychowawczego w Wilnie (Michalski, 2016). Współpracowali z nim teologowie, psychologowie, pedagodzy, filozofowie, a nawet osoby legitymizujące się wykształceniem prawniczym oraz filologicznym. W tytule artykułu użyto sformułowania, które znajduje się w podtytule czasopisma, tj. „pełne wychowanie katolickie”, dzisiaj posłużylibyśmy się raczej określeniem „wszechstronne wychowania katolickie”. Bo też „Ku Szczytom” propagowało wszechstronne wychowanie, uwzględniając różne jego dziedziny. Głównym celem prezentowanego artykułu jest ukazanie, kto był twórcą tej koncepcji wszechstronnego wychowania katolickiego i jakie dziedziny wychowania preferowano w kształtowaniu dzieci i młodzieży. Nadmienić trzeba, że sam tytuł czasopisma sugerował kierunek, ku któremu powinno zmierzać wychowanie.

Czasopismo „Ku Szczytom” – program i struktura

Czasopismo „Ku Szczytom” wydawane było w diecezji wileńskiej przez Katolicki Związek Wychowawczy (Zieliński, 1981, s. 169, 402; Zając, 2019, s. 204)). Związek ten powstał z inicjatywy ks. Józefa Wojtukiewicz i Adeli Stefanowicz (Redakcja „Ku Szczytom”, 1939). Inicjatorem, jak podaje Barbara Rozen (2012), i redaktorem czasopisma był ks. Wojtukiewicz. Jednak ze względu na wkład w jego ukazywanie się i popularyzowanie treści pedagogicznych należy uznać, że także Stefanowicz była twórczynią czasopisma (Wistuba, 1982). Czasopismo wychodziło w latach 1937–1939 jako dwumiesięcznik. Było drukowane początkowo w Drukarni Archidiecezji Wilińskiej, która wówczas mieściła się przy ulicy Metropolitalnej w Wilnie, a w roku 1939 ukazywało się staraniem Drukarni „Przebój” przy ul. Mostowej. Podtytuł czasopisma brzmiał: „Dwumiesięcznik poświęcony zagadnieniom pełnego wychowania katolickiego” i określał koncepcje wychowania religijnego, a raczej uwarunkowań religijnych i psychologicznych wychowania. Z takiej perspektywy reprezentowane były zagadnienia na łamach pisma. W słowie „Od Redakcji” napisano, że „Pogłębienie życia ludzkiego wymaga przede wszystkim poszerzenia wiadomości z życia religijnego oraz wyrobienia silnych charakterów” (Redakcja „Ku Szczytom”, 1938, s. 4). Redakcja postulowała, że aby nauczanie nie było oderwane od życia, trzeba je oprzeć na psychologii człowieka, a nauczanie ma wpływać na kształtowanie światopoglądu. I dalej stwierdzano: „Kształtowanie umysłu bez jednoznacznego rozwoju szlachetnych skłonności i wyrobienia szlachetnego charakteru prowadzić może do jednostronnego rozwoju człowieka, a tym samym do pewnego kalectwa duchowego” (Redakcja „Ku Szczytom”, 1938, s. 4). Ustalając profil czasopisma, redaktor podkreślił, że pogłębienie wiedzy oraz wyrobienie charakteru jest pracą podnoszenia życia ludzkiego ku szczytom i jest podnoszeniem ku ideałom życia Bożego.

Na strukturę periodyku składały się trzy części, nieregularnie zamieszczano część czwartą, a była to kronika, która zawierała treści odnoszące się do działalności Katolickiego Związku Wychowawczego (KZW), statutu Związku, wykazu wykładów odbywanych w ramach działalności Katolickiego Stowarzyszenia Kobiet w Wilnie, Akcji Katolickiej, wydawnictw. Pierwsza część czasopisma dotyczyła życia religijnego, dominowały w niej kwestie dogmatyczne, moralne, liturgiczne. Autorami tekstów byli głównie duchowni, w tym wiele tekstów zamieszczał sam redaktor ks. Wojtukiewicz. Druga część zawierała opracowania z psychologii w ujęciu teoretycznym i praktycznym, dominowały teksty ks. Wojtukiewicza, który pisał o zagadnieniach psychologii i jej metodach, psychologicznych podstawach rozumienia, poznaniu uczuć, psychologii czynu. Wśród autorów tej części była też Stefanowicz, która informowała czytelników m.in. o rozwoju moralnych i religijnych pojęć u dzieci. Teksty zamieścili tu także o. Jacek Woroniecki i Ludwik Chmaj.

Trzecia część czasopisma to omówienie tematyki nauczania i wychowania, metod, zasad i środków oraz ich realizacji w praktyce. Ta część dzieliła się na dwa działy zatytułowane: *Poznajemy dziecko* i *Dla matki*. W tej części były teksty naukowe o tematyce pedagogicznej i psychologicznej będące wynikiem przeprowadzonych przez autorów badań. W nich informowano m.in. o eksperymentach dotyczących nauki religii w szkołach powszechnych. Tu wiele artykułów zamieszczała przede wszystkim Stefanowicz, ponadto Róża Czacka i Natalia Han-Ilgiewicz. Można jednak powiedzieć, że ten dział prowadziła s. Gertruda, a zwłaszcza dział *Dla matki*.

Wydawnictwo to zostało powitane z entuzjazmem przez władze kościelne, a listy gratulacyjne przesłali m.in.: kardynał August Hlond, kardynał Aleksander Kakowski, arcybiskup Bolesław Twardowski, arcybiskup Józef Teodorowicz. Szczególną radość w przesłanym piśmie wyrażał biskup Adolf Selążek, późniejszy błogosławiony założyciel Zgromadzenia Sióstr św. Teresy od Dzieciątka Jezus, ponieważ pismo powstało w diecezji wileńskiej, tj. jego diecezji. Listy gratulacyjne przesłali też biskupi wielu innych diecezji w Polsce.

Twórcy i współpracownicy czasopisma

Twórcami czasopisma byli ks. Józef Wojtukiewicz (1901–1989) i Adela Stefanowicz (s. Gertruda). Warto szerzej zaprezentować głównych inicjatorów i realizatorów tego przedsięwzięcia wydawniczego.

Adela Stefanowicz (1887–1961), urodzona w Witebsku, była studentką filozofii i psychologii eksperymentalnej (Rozen, 2012; Wistuba, 1982). Założyła pracownię badań dla dzieci upośledzonych umysłowo, organizowała instytucje edukacyjne w Moskwie i Witebsku, pracowała w Instytucie Pedagogiki Specjalnej Marii Grzegorzewskiej. Wstąpiła do zakonu samarytanek, ale nie złożyła ślubów, wyjechała do Łucka, gdzie wstąpiła do Zakonu Sióstr Misjonarek Benedyktyn. Zostały jej powierzone liczne funkcje zawodowe – kierowniczką sierocińca, dyrektorką seminarium wychowawczego, wreszcie generalnej przełożonej zgromadzenia (1933). W 1936 podjęła dalszą tak wszechstronną

pracę już w Wilnie. Działała w środowiskach rodzin katolickich, zorganizowała Poradnię Wychowawczą przy Katolickim Stowarzyszeniu Kobiet oraz studium dla rodziców przy tej poradni, przedszkole i seminarium wychowawcze dla młodzieży (Michalski, 2016, s. 155). Od 1937 nawiązała wieloletnią współpracę z księdzem Wojtukiewiczem. Wraz z nim pracowała przy redagowaniu omawianego czasopisma. Z jej inicjatywy powstał Katolicki Związek Wychowawczy, którego została prezesem. Zadaniem związku miało być wypracowanie metod katolickiego wychowania. Podczas II wojny światowej uczestniczyła w tajnym nauczaniu jako wykładowca pedagogiki i kultury. Stefanowicz wspólnie z ks. Wojtukiewiczem była autorką recenzji podręczników do religii.

Redaktor czasopisma, ks. Wojtukiewicz (1901–1989), urodził się w Grodnie. Przeżył trudy I wojny światowej, zmieniając wraz z rodziną miejsca zamieszkania. Nie mógł ukończyć seminarium w Żytomierzu, Mińsku, aż dokonał tego w końcu w Gnieźnie i przyjął święcenia kapłańskie w 1924 roku (Rozen, 2012, s. 360). Następnie uzyskał stopień doktora w Tuluzie. Został wykładowcą seminarium w Łucku i tu spotkał Adelę Stefanowicz. W 1937 roku przybył do Wilna, gdzie został generalnym asystentem Katolickiego Związku Wychowawczego. Organizował też kursy katechetyczne. W okresie okupacji w Wilnie rozpoczął działalność szkoły wyższej, nazwanej Instytutem Katolickim, który wznowił działalność po II wojnie w Częstochowie, a ks. Wojtukiewicz został jego rektorem. Ks. Wojtukiewicz ma duże zasługi w rozwoju katechetyki i opracowywaniu katechizmów (Rozen, 2003, s. 275–276; 2012, s. 362 i n.).

Do grona autorów współpracujących z pismem należeli inni duchowni, m.in. błogosławiony ks. Michał Sopoćko, ks. Walery Jasiński, ks. Aleksander Żychliński, ks. Kazimierz Woźnicki, o. Jacek Woroniecki oraz z grona świeckich Ludwik Chmaj, który objął katedrę pedagogiki na Uniwersytecie Stefana Batorego po Marianie Massoniusie, Helena Obiezińska, Helena Jaworska, Anna Zagańczyk i Natalia Han-Ilgiewicz. Grono autorów zasiadały swymi tekstami dwie siostry: s. Barbara Żulińska i bł. s. Róża Elżbieta Czacka (pionierka polskiej tyflogologii).

Projekt „pełnego wychowania katolickiego” prezentowany na łamach „Ku Szczytom”

Ze względu na ograniczenia dotyczące objętości tekstu, wynikające z zaleceń redakcyjnych czasopisma „Horyzonty Wychowania”, w artykule zostanie zasygnalizowany jedynie zarys koncepcji wychowania propagowanej przez autorów współpracujących z czasopismem. W bibliografii artykułu dla szerszego zobrazowania istoty koncepcji wychowania podano więcej tekstów, zwłaszcza twórców czasopisma, nie wszystkie z nich są przywołane w treści artykułu.

Trzeba już na samym wstępie podkreślić, że w prezentowanych na łamach czasopisma artykułach dominowała problematyka wychowania religijnego, ale doskonale była połączona z wychowaniem moralnym i społecznym. Zagadnienia tych dziedzin wychowania wpisywały się w kilka subdyscyplin pedagogicznych.

Na projekt pełnego (wszechstronnego) wychowania katolickiego składały się nie tylko treści pedagogiki religijnej, ale i pedagogiki specjalnej, pedagogiki resocjalizacyjnej, pedagogiki społecznej, teorii wychowania, pedagogiki przedszkolnej, pedagogiki rodziny, pedagogiki zdrowia, pedeutologii. A te treści obudowywane były ustaleniami psychologii rozwojowej doskonale połączonej z psychologią wychowawczą. W artykułach wyjaśniano tak ważne zagadnienia dla wychowania i pedagogiki, jak m.in. autorytet a osobowość człowieka (Chmaj, 1939), autorytet a wolność w rodzinie (Sopoćko, 1939) autorytet a wolność w szkole (Obiezińska, 1939), zagadnienie kary, uspołecznienie dziecka (Żulińska, 1938), istota wychowania fizycznego (Stefanowicz, 1938b). Wyjaśniano też, co oznacza apostołstwo (Wojtukiewicz, 1939b).

W osobnym dziale zatytułowanym *Do Matki* popularyzowano treści mieszczące się w obszarze pedagogiki rodziny. Ten dział wymaga osobnego omówienia ze względu na wartość poznawczą popularyzowanych idei. Przy czym trzeba zauważyć, że według obecnie funkcjonujących podziałów dyscyplin zagadnienia wchodzące w zakres funkcjonującej subdyscypliny, jaką jest pedagogika rodziny, mieszczą się w dyscyplinie nazwanej „nauki o rodzinie”. Zaznaczyć jedynie trzeba, że w piśmie były poruszane problemy współpracy rodziny i Kościoła w dziele wychowania, nie jedynie współpracy rodziny i szkoły.

Niemal we wszystkich prezentowanych w tekstach treściach, wchodzących w zakres wymienionych wcześniej subdyscyplin, dominowały podstawy religijne tak wychowania, jak i nauczania. Autorzy tekstów budowali teorie odnoszące się do wymienionych subdyscyplin na podstawie dekalogu, liturgii, przykładów postaci biblijnych, analizy pism papieży. W części III każdego numeru pisma, tj. tej, która ukazywała zagadnienia metodyczne, znajdujemy rozważania o przygotowaniu do właściwego bycia katolikiem, począwszy od uczenia, jak odmawiać codzienny pacierz, a skończywszy na wyjaśnieniu, czym jest nawyk, a czym przyzwyczajenie, omawiane przez Woronieckiego w obszernym tekście.

Dla ukazania istoty koncepcji „pełnego wychowania katolickiego” należy podać kilka przykładów, odwołując się do wybranych tekstów.

Niewątpliwie idea tegoż wychowania prezentowana była w opracowaniach ks. Wojtukiewicza. W jego refleksji odnajdujemy postulaty niezwykle ważne w wychowaniu religijnym (Wojtukiewicz, 1938, 1939a, 1939c). Dotyczą one istoty ideologii wychowania religijnego, znaczenia religii w wychowaniu i nauczaniu oraz problemu miłości bliźniego, zapomnianej dzisiaj kategorii w wychowaniu i tym samym w relacjach międzyludzkich. Propagował idee wychowania integralnego, w którym dużą rolę odgrywa rodzina i wychowawcy oraz Kościół. W jego wizji wychowania oprócz wychowania religijnego ważny był wątek wychowania społecznego. Wartość poznawczą posiadają wywody tego duchownego z zakresu dydaktyki nauki religii i dotyczące wartości wychowawczej nauczania religii (Wojtukiewicz, 1939a). Podkreślał, że nauczanie religii sprzyja formowaniu u dzieci nie tylko pojęć religijnych, ale i moralnych. Dziecko dzięki temu zdobywa zdolność moralnego oceniania postępow ludzi. Kształtowanie tych pojęć wymaga jednak wykorzystania innych środków dydaktycznych. Bo zadaniem nauczania religii jest przekazywanie prawd religijnych, a zdaniem ks. Wojtukiewicza to wymaga odpowiednich zdolności także od nauczyciela-wychowawcy religii. Dlatego mocno akcentował psychologiczne uwarunkowania wychowania, pozostając

w zgodzie z ideą Izabeli Moszczeńskiej, zacytowaną na początku tekstu, która zwracając się do rodziców, mówiła, że aby wychowywać dzieci, trzeba je najpierw poznać.

W tym kontekście, tj. wychowania religijnego, na łamach czasopisma wypowiadała się wielokrotnie Stefanowicz. Dla przykładu warto przywołać jej wypowiedź poświęconą wychowaniu przez liturgię (Stefanowicz, 1938c). W jej opinii dla osiągnięcia celu wychowania propagowanego przez czasopismo należy działać systematycznie i planowo oraz mieć określoną metodę wychowania. Kwestię tę ujęła następująco:

Metoda wychowania nie może być zbiorem jakichś przepisów czy receptów [recept – W.Sz.], lecz winna raczej odegrać w życiu katolickim taką rolę, wypełniać takie zadanie, jakie wypełnia rozczyn w cieście [...]. Można powiedzieć, że liturgia Kościoła jest niejako tym rozczynek, który działa w społeczności chrześcijańskiej, uszlachetniając i podnosząc jej życie na wyższy poziom służby Bożej (Stefanowicz, 1938c, s. 173).

Według niej wychowanie katolickie powinno być wychowaniem przez liturgię. Wymieniając różne przesłanki wychowawcze, które wypływają z uczestnictwa w liturgii, przekonuje, że wychowanie jest czynem społecznym, a „Liturgia zaś jest źródłem i objawem czynu społecznego, źródłem, bo przez ofiarę mszy świętej spływa łaska niezbędna do życia chrześcijańskiego, hołdem – bo jest to hołd publiczny składany Stwórcy i Panu wszechmocny” (Stefanowicz, 1938c, s. 174). Poza uczestnictwem w liturgii podjęła kwestię nauki pacierza (Stefanowicz, 1938a). Postulowała, aby to zadanie wychowawcze było realizowane w domu rodzinnym, zwłaszcza przez matkę. Siostra Gertruda w swych rozważaniach wychowanie religijne łączy z wychowaniem moralnym (1938d, 1939a, 1939b). Odnosząc się do tej kwestii, podawała reguły rozwoju wyobrażeń oraz uczuć religijnych i moralnych, które się uzupełniają.

Doskonale w koncepcje omawianego projektu wychowania wpisywał się głos ks. Waleriana Jasińskiego, który w obszernym studium nt. *Wychowanie w czystości* przedstawił zasady, którymi powinni się kierować rodzice, nauczyciele, ale i duchowni (Jasiński, 1939). Uważał bowiem, że to właśnie oni mają, jak to określił, „święty obowiązek” w tym zakresie. Używając sformowania „wychowanie ku czystości”, głosił potrzebę wychowania moralnego opartego na przykazaniach. A dla ich interpretacji i realizacji w praktyce wychowawczej używał takich zaleceń, jak: rozwijać, uczyć, ćwiczyć, pielęgnować. Były to zalecenia skierowane do wychowawców i rodziców niezbędne w procesie wychowania. Tekst ten wpisuje się więc w obszar pedeutologii, bowiem zawiera wykaz powinności wychowawców i nauczycieli. Przedstawiając zalecenia, postulował troskę o kształtowanie cnót takich jak: wiara, miłość, nadzieja, roztropność, sprawiedliwość, męstwo, pokora, cierpliwość, wstrzemięźliwość. Wychowawcy (rodzice, nauczyciele, księża) powinni, jego zdaniem, mówić o problemach nazwanych przez niego wychowaniem do czystości stanowczo, ale niezbyt często. Całość swych rozważań nazwał pedagogią czystości.

Projekt pełnego wychowania katolickiego doskonale uzupełnia refleksja s. Żulińskiej, która wieloaspektowo ukazuje problem uspołecznienia dziecka. Wychowanie społeczne powinno być połączone z ideami religijnymi (Żulińska, 1938). Omówienie tej kwestii rozpoczyna od przedstawienia przestrogi dla rodziców odnoszącej się do błędnego

stosowania zasad wychowania i czynienia z dziecka bóstwa. O tym błędzie wychowawczym napisała tak: „Ubóstwienie wywołuje zaślepienie rodziców. Rodzice nie chcą widzieć wad w dziecku. I tu dochodzi aż do śmieszności, zupełnie jakby sądzili, że dla ich »pociechy« Pan Bóg zawiesił prawdę smutnego dziedzictwa Adama” (Żulińska, 1938, s. 395). Ubóstwienia dziecka przez rodziców prowadzi do samoubóstwienia. „Z tego samoubóstwienia płyną liczne zakłamania dziecka, pochlebstwa i obłuda, płynie brutalność w dochodzeniu praw swoich, niezgoda, słowem wszelkie instynkty antyspołeczne rozwijają się i osiągają znaczny stopień nasilenia” (Żulińska, 1938, s. 395). Punktem najważniejszym w procesie uspołecznienia dziecka czyni miłość, używając kategorii „miłość społeczna”. Pisze na ten temat tak: „Miłość jest tym cudnym talizmanem, co z ziemi robi niebo, niebo ściąga na ziemię, co wydobywa z duszy najbardziej ukryte skarby...” (Żulińska, 1938, s. 393). W tym kontekście odpowiada na pytanie, jakimi zasadami powinni się kierować rodzice, aby nie dopuścić do wychowania dziecka antyspołecznego. Oto one: 1) uznać, że wychowanie dziecka jest dla Boga i społeczeństwa, 2) uznać wyższość duszy nad ciałem, 3) kierować się radością w życiu społecznym, 4) kierować się wdzięcznością i zdolnością przebaczenia, 5) przyzwyczajając (zaprawiając) dzieci do czynu, 6) przyzwyczajając dzieci do apostołstwa jako aktywności społecznej, 7) wyrabiać od najmłodszych lat właściwe przyzwyczajenia. Zalecała, aby nie lekceważyć najdrobniejszych przyzwyczajajeń, tych regulujących relacje międzyludzkie. Swoje ustalenia kończy przesłaniem: „W naturze wychowania społecznego leży znajomość ideału sprawiedliwości społecznej, a ten najwspanialej uwypukla się w ewangelii i nauce Kościoła” (Żulińska, 1938, s. 406).

Jednym z ważnych obszarów propagowanej myśli pedagogicznej, jak już wspomniano, był problem autorytetu i wolności w wychowaniu. Wypowiadając się na ten temat, ks. Sopoćko w bardzo merytorycznym studium podaje metodykę pracy rodziców nad wykorzystaniem i kierowaniem się w wychowaniu autorytetem. W jego opinii:

[...] autorytet nie może się opierać na sile, chociaż ona – szczególnie na niższym poziomie kultury – nie jest do pogardzenia. Ważną natomiast jest rzeczą pewność siebie i równowaga wewnętrzna, czyli panowanie nad sobą. Spokój i panowanie nad sobą jest to wyższość, która imponuje każdemu, świadczy o umyśle jasnym, świadomym celu... (Sopoćko, 1939, s. 257).

Jego zdaniem autorytet, który łączy się z siłowym panowaniem nad dzieckiem, musi zawsze uciekać się do kary. W rodzinie obydwójce rodzice powinni działać zgodnie w procesie wychowania. To wymaga kierowania się w relacjach rodzinnych duchem dobra, kształtowania właściwych postaw przez naśladownictwo rodziców, wyrabiania szacunku do siebie, podejmowania właściwych inicjatyw w swym życiu. Tak zorganizowane wychowanie prowadzić będzie do właściwego rozumienia wolności.

Równie ważny w kontekście definiowania znaczenia autorytetu w wychowaniu był głos Heleny Obiezińskiej, która mówiła o autorytecie szkoły w procesie kształtowania wolności (1939). Jej zdaniem szkoła ma być instytucją wychowawczą, która uosabia autorytet, nie pozostając w sprzeczności z wolnością.

Uwagi końcowe

Tworząc koncepcję „pełnego wychowania katolickiego”, na łamach czasopisma wyjaśniano, w czym tkwi wolność w wychowaniu, na czym polega kształtowanie woli człowieka, co oznacza miłość rodzicielska. Podnoszono też kwestie współpracy w dziele realizacji tak pojętego wychowania rodziny, Kościoła i szkoły, a także towarzystw, zwłaszcza katolickich. Zakreślano obowiązki wychowawcze rodziców i nauczycieli. W procesie wychowania przypisywano dużą rolę Kościołowi. Nie było więc przesady w tym, co zostało zapisane w podtytule czasopisma, bo autorom tekstów chodziło o „pełne wychowanie katolickie”. Szerzono wiedzę religijną, psychologiczną, pedagogiczną wśród wychowawców, rodziców i wszystkich zainteresowanych rozwojem życia duchowego dzieci i młodzieży. Ten znakomicie rozwijany projekt wychowania został przerwany wraz z wybuchem II wojny światowej. Ostatni wydany numer czasopisma ukazał się we wrześniu 1939 roku. Oceniając wartość tego czasopisma, trzeba dodać jedną wzmiankę. Otóż każde czasopismo pełni określone funkcje. Tak było i w przypadku czasopisma „Ku Szczytom”. Trzeba podkreślić, że pismo to pełniło oprócz funkcji informacyjnej, edukacyjnej, także funkcje integracyjne dla środowisk katolików, a głównie osób zajmujących się wychowaniem dzieci i młodzieży. Informowano bowiem w nim o działalności Poradni Wychowawczej Katolickiego Stowarzyszenia Kobiet w Wilnie. A w publikowanych dokumentach odnoszących się do działalności Akcji Katolickiej wskazywano, jak ważna w całościowej/wszechstronnej formacji dziecka jest rola Kościoła, rodziny i innych instytucji edukacyjnych.

Nadmienić trzeba, że część autorów tego projektu wychowania rozpoczęła na nowo działalność po II wojnie światowej, kontynuując zapoczątkowaną w czasopiśmie „Ku Szczytom” działalność edukacyjną. Do grona tych osób należeli m.in.: ks. Wojtukiewicz, s. Czacka, s. Stefanowicz, Han-Ilgiewicz, Obiezińska i in. Zapisali się oni w dziejach powojennej edukacji i nauki jako twórcy koncepcji rozwoju człowieka opartej na przesłankach religijnych.

BIBLIOGRAFIA

- Chmaj, L. (1939). Osobowość ludzka a autorytet. *Ku Szczytom*, 2(2), 162–165.
- Jasiński, W. (1939). Wychowanie w czystości. *Ku Szczytom*, 2(4/5), 366–387.
- Michalski, G. (2016). Katolicki Związek Wychowawczy w Wilnie jako wydawca czasopisma „Ku Szczytom” (1937–1939). W: I. Michalska i G. Michalski (red.), *Oświatowe i edukacyjne aspekty działalności wydawniczej w XX i pierwszych latach XX wieku* (s. 155–165). Wydawnictwo Uniwersytetu Łódzkiego.
- Moszczeńska I. (1903). *Dla rodziców. Rady i wskazówki przy wychowaniu dzieci*. Wydawnictwo M. Arcta.
- Obiezińska, H. (1939). Autorytet szkoły a wolność dziecka. *Ku Szczytom*, 2(3), 262–267.
- Redakcja „Ku Szczytom”. (1938). Od Redakcji. *Ku Szczytom*, 1(1), 4–6.
- Redakcja „Ku Szczytom”. (1939). Katolicki Związek Wychowawczy. *Ku Szczytom*, 2(1), 75–81.
- Rozen, B. (2003). Wojtukiewicz Józef (1901–1989). W: R. Czekalski (red.), *Słownik katechetyków polskich XX wieku* (s. 274–276). Wydawnictwo Salezjańskie.
- Rozen, B. (2012). Ocalić od zapomnienia. Żyli dla Kościoła i świata. *Studia Warmińskie*, 49, 359–375.

- Sopoćko, M. (1939). Autorytet w rodzinie a wolność dziecka. *Ku Szczytom*, 2(3), 255–261.
- Stefanowicz, A. (1938a). Jak uczyć dzieci pacierza. *Ku Szczytom*, 1(6), 314–330.
- Stefanowicz, A. (1938b). Współpraca rodziców z Kościołem. *Ku Szczytom*, 1(2), 193–196.
- Stefanowicz, A. (1938c). Wychowanie przez liturgię. *Ku Szczytom*, 1(2), 173–175.
- Stefanowicz, A. (1938d). Wychowanie religijno-moralne. *Ku Szczytom*, 1(4/5), 434–440.
- Stefanowicz, A. (1939a). Rozwój moralnych i religijnych pojęć u dzieci. *Ku Szczytom*, 2(3), 233–255.
- Stefanowicz, A. (1939b). Rozwój wyobrażeń religijnych i moralnych u dzieci. *Ku Szczytom*, 2(1), 63–74.
- Wistuba, H. (1982). Adela Stefanowicz (1887–1961). W: B. Bejze (red.), *Chrześcijaństwo*, (t. 7, s. 190–209). Akademia Teologii Katolickiej.
- Wojtukiewicz, J. (1938). Katolicka ideologia wychowawcza. *Ku Szczytom*, 1(1), 7–20.
- Wojtukiewicz, J. (1939a). Kształtowanie i wychowanie przez nauczanie religii. *Ku Szczytom*, 2(3), 268–278.
- Wojtukiewicz, J. (1939b). Miłosierne apostołstwo. *Ku Szczytom*, 2(4/5), 308–318.
- Wojtukiewicz, J. (1939c). Miłość bliźniego. *Ku Szczytom*, 2(3), 215–232.
- Zając, J. (2019). *Czasopiśmiennictwo kościelnej prowincji wileńskiej II Rzeczypospolitej*. Wydawnictwo Muzeum Niepodległości.
- Zieliński, Z. (red.). (1981). *Bibliografia katolickich czasopism religijnych w Polsce 1918–1939*. Wydawnictwo Towarzystwa Naukowego Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego.
- Żulińska, B. (1938). Uspołecznienie dzieci. *Ku Szczytom*, 1(4/5), 393–406.
- Niecytowane wybrane artykuły z czasopisma „Ku Szczytom”:
- Chmaj, L. (1939). Pius XI jako wychowawca ludzkości. *Ku Szczytom*, 2(3), 207–215.
- Chmaj, L. (1939). Rzeczywistość społeczna a wychowawcza. *Ku Szczytom*, 2(2), 159–161.
- Chmaj, L. (1939). Stare i nowe wychowanie. *Ku Szczytom*, 2(4/5), 363–365.
- Czacka, R. i s. Teresa. (1938). Dziecko niewidome. *Ku Szczytom*, 1(6), 480–494.
- Han-Ilgiewicz, N. (1938). Co robić z dzieckiem niedobrym. *Ku Szczytom*, 1(6), 300–306.
- Stefanowicz, A. (1938). Co zawdzięczamy dzieciom upośledzonym. *Ku Szczytom*, 1(6), 506–514.
- Stefanowicz, A. (1938). Droga ku szczytom. *Ku Szczytom*, 1(4/5), 426–429.
- Stefanowicz, A. (1938). Obserwacja dziecka jako środek wychowania integralnego. *Ku Szczytom*, 1(2), 183–185.
- Stefanowicz, A. (1938). Pogadanka o celach wychowania. *Ku Szczytom*, 1(2), 186–193.
- Stefanowicz, A. (1938). Pogadanka o miłości rodzicielskiej. *Ku Szczytom*, 1(1), 90–96.
- Stefanowicz, A. (1938). Potrzeba studiów wychowawczych dla rodziców. *Ku Szczytom*, 1(1), 83–85.
- Stefanowicz, A. (1938). Rozwój dziecka. *Ku Szczytom*, 1(3), 289–295.
- Stefanowicz, A. (1938). Rozwój młodzieży. *Ku Szczytom*, 1(3), 295–300.
- Stefanowicz, A. (1938). Wychowanie. *Ku Szczytom*, 1(1), 85–88.
- Stefanowicz, A. (1938). Wychowanie fizyczne. *Ku Szczytom*, 1(4/5), 430–434.
- Stefanowicz, A. (1939). Zagadnienia wychowawcze w Akcji Katolickiej. *Ku Szczytom*, 2(2), 166–196.
- Woroniecki, J. (1939). Nawyk czy sprawność. *Ku Szczytom*, 2(4/5), 319–347.

Copyright and License

This article is published under the terms of the Creative Commons Attribution – NoDerivs (CC BY-ND 4.0) License <http://creativecommons.org/licenses/by-nd/4.0/>

Source of funding

Lack of funding sources.

Disclosure statement

No potential conflict of interest was reported by the author(s).